

JARL
HJALMARSON
STIFTELSEN

Rapport

Nr 1

september 2005

Lärdomar från Libanon
erfarenheter från Martyrtorget

Henrik von Sydow

www.hjalmarsonstiftelsen.se
stiftelsen@moderat.se
Box 2080 103 12 Stockholm
Tel. +46-8-676 80 00

Lärdomar från Libanon

erfarenheter från Martyrtorget

Henrik von Sydow

Henrik von Sydow är uppvuxen i Skövde och Halmstad, studerade juridik i Lund och har jobbat som journalist på Dagens Industri i Stockholm. Sedan valet 2002 är Henrik riksdagsledamot för moderaterna. Henrik har ett starkt engagemang för frågor rörande demokrati, mänskliga rättigheter, rättsprinciper och frihandel. Henrik har varit en engagerad talare vid flera av Jarl Hjalmarson Stiftelsens demokratiutvecklingsprojekt i bl.a. Libanon och Singapore.

www.moderat.se/henrik

Libanon dansar och ler. "Luften är elektrisk. Beirut är ett hav av spänning, aktivitet och tumult. Ordet revolution är på mångas läppar". Så skriver den libanesiska tidningen *Daily Star* om de massiva demonstrationerna på Martyrtorget måndagen den 14 mars. Demonstrationerna genomförs mot de syriska trupper som funnits i landet sedan inbördeskrigets början 1975. Libanons blodiga historia borde ge ordet revolution dåliga vibrationer. Men 2005 är inte 1975. Libanon dansar och ler. De vackra röd-vita flaggorna vajar som symboler för frihet och demokrati i arabvärlden. En miljon människor demonstrerar i ett land som har drygt fyra miljoner invånare.

Friheten har fått en chans. Händelser i Beirut våren 2005 är angelägna inte bara för Libanon utan för hela regionen. Libanons alternativ efter störtandet av den prosyriska regeringen liknar Ukrainas och Iraks. Frihet och oberoende, med risk för en stökig övergångsperiod, eller fortsatt stabilitet under förtryck. Lyckas detta så finns goda chanser att landet ska bli det goda exemplet, det öppna pluralistiska skyltfönstret som bryter av mot hopplöshet. Syriens stryptag på Libanon har hindrat arabvärldens kanske mest lovande land från att blomma ut. Inget annat land i arabvärlden är så liberalt, entreprenörmässigt och demokratiskt som Libanon. Kanske krävs det bara ett land som visar vägen för att andra ska våga följa efter. Häri har landet en potential som förebild vilken knappast kan underskattas. Friheten har fått en chans. Den måste tas till vara.

Demokrati på diktaturens villkor. Det greppet som Syriens styrkor och underrättelsetjänst sedan 1975 kopplat kring Libanon handlar om enorm korruption mot myndigheter och affärsmän och ett fast grepp om domstolsväsendet. Människorättsorganisationen SOLIDE beräknar att 17 000 libaneser är försvunna, sannolikt bortförda och inlåsta i syriska fängelser. Det har funnits en fruktan för att bli gripen och för våld som lett till en utbredd själv censur i hela samhället. Har oppositionella riktat någon form av kritik mot Syrien har man gjort det efter att först ha hyllat Damaskus rejält. Det har funnits skäl till detta. Med hjälp av 20 000 syriska soldater och diktaturens hela tyngd har man i praktiken fjärrstyrt Libanon från Damaskus.

De här dagarna i mars bryter vreden och kritiken fram. All den tysta kritik som funnits under ytan kommer fram – och ger också konsekvenser. De prosyriska regeringen avgår i mars, de syriska trupperna dras tillbaka i april och efter fyra valomgångar i juni har ett nytt parlament med antisyrisk majoritet utsetts. Det är första gången sedan inbördeskriget 1975-90 som prosyriska politiker inte dominerar i parlamentet. Den antisyriske Fuad Siniora utses senare till den första regeringschefen i Libanon sedan syriska trupper lämnat landet efter trettio år.

"Folk har röstat för förändring". När Libanons första val på mer än 30 år utan syrisk överhöghet var över hette vinnaren Saad Hariri. "Valresultatet visar att folket har röstat för förändring. Efter mordet på Rafik Hariri och Syriens uttåg hade det varit omöjligt att fortsätta enligt den tidigare kursen", utbrast han till journalister när valresultatet blev officiellt. Saad Hariri är son till den förre premiärministern Rafik Hariri och hans allians har nu egen majoritet i parlamentet med 72 av de 128 platserna. Egen majoritet, men inte den två tredjedels övervikt som krävs exempelvis för att avsätta den prosyriske presidenten Emile Lahoud. Den 35-åriga Saad Hariri har under valrörelsen försökt axla sin populära pappas mantel. Han har lovat att rensa ut de sista resterna av Syriens inflytande över Libanon.

Som ett resultat av uppgörelsen fördelas den politiska makten i Libanon efter religiösa linjer. Premiärministern ska vara sunnimuslim, presidenten kristen och parlamentets talman shiamuslim. Svåra utmaningar väntar de nya makthavarna i Beirut. Statsfinanserna är i behov av sanering och regeringen måste hantera omvärldens krav på att Hizbollah ska avväpnas.

Valets prosyriskas förlorare varnade för att Hariris seger är ett utslag av tilltagande splittring mellan Libanons många religiösa grupper, ett känsligt ämne efter 15 års blodigt inbördeskrig. Libanons grundlag fördelar parlamentsplatser efter religiös tillhörighet – ett gammalt system som de flesta är överens om att man måste ändra förr eller senare. Det är bara en av otaliga prövningar som väntar Libanons nya makthavare.

En modern arabisk demokratisk massrörelse. Den 14 februari mördades den tidigare premiärministern och Syrien-kritikern Rafiq Hariri av en bilbomb längs med Beirut's strandpromenad. Trots sin bortgång upplevs den populära politikern och affärsmannen en månad senare som mer närvarande än någonsin. Det är uppenbart också för en utomstående betraktare. På väg in till Beirut's city från flygplatsen är det första du slås av de affischer med porträtt av Hariri som är uppsatta på husväggarna, som finns inne på restaurangerna och som är fästa på insidan av bilarnas vindrutor. Unga såväl som gamla, studenter såväl som affärsmän bär knappar med Hariris porträtt på rockslaget. Hans gestalt är en symbol för motstånd mot diktaturens grepp över demokratin.

Ilskan över mordet på Rafiq Hariri har samlat människor och satt fokus på kritiken och den vrede som bottenar i att demokratin existerat helt på diktaturens villkor. För första gången har en arabisk demokratisk massrörelse sett dagens ljus. Samma kväll som den förre premiärministern mördades sändes SMS bland studenterna och oppositionella med en uppmaning: ”Ta med den libanesiska flaggan och bege dig till platsen för dådet”. Där börjar man, som alltid varit en brokig opposition, att samlas kring uppgiften att göra Libanon självständigt.

På Martyrtorget skrivs slagorden både på arabiska och på engelska. På Martyrtorget mitt i Beirut har studenterna slagit läger och säger sig inte lämna platsen förrän Syrien har lämnat Libanon. Libaneserna klär sig med den libanesiska flaggan - som en scarf, över axeln eller i rockfickan. På reklampelarna runt om i staden – och särskilt kring Martyrtorget - lyfter tidningen Daily Star fram uppöppet ”Be the change you want to see”. Det är ingen tillfällighet att många av slagorden kring Martyrtorget också uttrycks på engelska. För många av studenterna verkar det lika angeläget att tala med utländska journalister och rapportörer som med andra libaneser. Världen ska veta vad som pågår.

Skriften på väggen går inte att missa. Demonstrationerna vid Martyrtorget är de mest uppenbara tecknet på den folkliga resningen mot Syriens inflytande – men tecknen och symbolerna är fler och många. Ställningstagande mot Damaskus inflytande och kontroll finns överallt i staden. “The truth”, står det sprayat på så gott som var och varannan husvägg i Beirut's city. ”Sanningen” - om vilka som låg bakom mordet på Rafiq Hariri. Slagordet är retoriskt. För här behövs inga FN-utredningar om vilka som låg bakom dådet mot Rafiq Hariri. Här behövs ingen kommission. På gatorna i Beirut vet alla sanningen – men nu vill man ha det öppet och erkänt också som en officiell sanning. Det ska vara ett slut på tigandet om Syriens metoder för att kontrollera Libanon.

Facklor sänder budskap till Damaskus. Samma kväll som vårt sällskap anländer till Beirut har studenterna formerat facklor på Martyrtorget så att de formar siffrorna 1559. Det är numret på den FN-resolution som kräver Syriens reträtt från Libanon. De brinnande siffrorna syns från kullarna kring Libanon och visas i nyhetssändningar på kvällen och i morgon-tv. Det är osmintat budskap från folket i Beirut till regimen i Damaskus. Men det är lika mycket också ett budskap som skickas till omvärlden – till USA och till Europa.

Demokratiarbetet globaliseras med nya regler. Politiska mord har varit regel snarare än undantag i Libanon, men efter den "arabiska våren", islossningen i regionen, förhåller det sig annorlunda. Mordet på den före detta premiärministern Rafiq Hariri ökade pressen på Syrien att avsluta sin nära 30-åriga närvaro i Libanon. Synden tycktes straffa sig själv. Plötsligt gällde nya regler, med folkopinion och internationellt engagemang som faktorer att räkna med.

Mycket i Beirut påminner om Kiev. De sjungande demonstrationerna utan våld, sättet man använder färgerna för att förena de som tidigare varit splittrade, studenterna som slår upp tält och belägrar det centrala torget. Att ingen blev skadad eller att det inte var några upplopp i samband med de jättelika manifestationerna. I allt detta går det uppenbara paralleller till den orangea revolutionen i Ukraina. Sättet som man använder symboler och nationens färger för att i vardagen göra ställningstaganden som olika grupperingar kan samlas kring och ställa sig bakom.

Samtidigt – Libanon är inte Ukraina. Här finns helt andra motiv och en helt annan historia. Men de libaneser som dagarna i mars gjorde uppror mot diktaturens grepp över demokratin inspireras av medlen och metoderna i Kiev. Libaneserna inser att på samma sätt som vi såg Ukraina kommer världen nu att se deras kamp. Därför är affischernas slagord också skrivna på engelska. Att omvärlden ser och följer kampen ger mod för den tysta majoriteten att komma runt "the fear factor" och ta ställning.

"Jag har sett det på TV". Journalisten Johan Norberg framhåller i *Timbros Briefing Paper*, 1/2005 "Arabisk vår" parabolerna som en viktig förklaring till att det nu talas om en "omvänd dominoteori" i arabvärlden. Demokratiska revolutioner i omvärlden kan inte inspirera om statstelevisionen inte visar det. Men satellit-tv har ändrat på detta. Visst är det riktigt att all politik är lokal, men inte bara. Det finns samband. "Jag har sett det på tv", kan människor säga om valen i Palestina och Irak, om fredliga massdemonstrationer för att få Syrien att lämna Libanon eller för den delen kvinnliga programledare. Det manar till efterföljd. Bilderna på jublande folkhav i Beirut som kablades ut över arabvärlden – det kan ge konsekvenser som vi idag bara kan ana.

Hoppfullt – men inte avgjort. Syrien kommer knappast att ge upp Libanon lättvindigt. Syrien är en diktatur och regimen är svårbedömd. Dess ledning kan inte mätas med en logisk måttstock och som granskare har vi heller inte insyn i hur diskussionerna går i Damaskus. Vi kan ana de ideologiska motiven om Storsyrien och lätt se de uppenbara ekonomiska intressena. I samtal med affärsmän och intellektuella i Beirut framhåller de återkommande samma varning: världen i allmänhet och FN-sändebudet Terje Rød Larsen i synnerhet reagerar naivt när man tror att Syrien nu kommer att dra sig ut med trupper och lämna slaget förlorat. Utfästelser görs för att lura FN och därmed få världen att vända bort blickarna. Och det är i det läget som man börjar förhala, så börjar man villkora utträdet samtidigt som underrättelsetjänsten jobbar på att lamslå och slå split. Syrien beskrivs som mästare på att vara både pyroman och brandman.

Så här kan friheten få fäste. Den frihetskampen som i början på 90-talet fördes för Baltikum och Östeuropa och den kamp för demokratisering av Mellanöstern på 2000-talet förenas av den gemensamma nämnaren; kampen för demokrati, frihet och respekt för mänskliga rättigheter. Just kampen på 1990-talet lär oss att vi aldrig kan ta diktaturen för given. Även det till synes starkaste och mest auktoritära system vilar på bräcklig grund. Idéer som demokrati, frihet och mänskliga rättigheter har enorm attraktionskraft. Det är enskilda människors arbete för att bära fram värderingarna som spelar roll. Den fajt som bidrog till ett fritt Östeuropa skulle kunna fungera för ett demokratiserat Mellanöstern. Det sporrar till fortsatt frihetskamp.

Med erfarenheterna från Libanon vill jag avsluta med konkreta förslag på hur frihetens idéer kan få fäste i en region där de är som mest nedtrampade.

1. Stöd den frihetliga oppositionen och reformister. På plats i Beirut blir det självklart att det är enskilda människors mod, engagemang och arbete som ligger till grund för att demokratiska värderingar nu förs fram på de libanesiska gatorna. I arbetet att stödja arabiska reformister går det - trots uppenbara olikheter - att dra lärdom av de svenska kontakterna med fackföreningen Solidaritet under kommunistväldets tid i Polen. Genom att uppmärksamma, sporra och konkret förse de frihetliga krafterna med hjälp stärks möjligheterna till demokratisering. Ett fritt och mer demokratiskt Libanon skulle spela stor roll för att förstärka de vindar som nu tar form i Mellanöstern. Det är viktigt, för det är samtidigt många totalitära krafter som vill skapa en ny konflikt mellan västerlandet och fundamentalistisk islam. De kan bara besegras om vi är beredda till en dialog med de krafter som står för frihet och demokrati.

Sverige har här ett ansvar för att våra biståndsinsatser i regionen transformeras till att stödja de demokratiska reformisternas organisationer. Stöd behövs - för samtidigt verkar starka totalitära krafter för att driva på konflikt mellan västvärlden och fundamentalistisk islam. I Hizbollahs demonstration var slagorden riktade mot USA. Få saker vore olyckligare än om länderna sluter sig hårdare mot omvärlden.

2. USA och EU måste agera tillsammans för demokrati. Syrien kommer inte att lämna frivilligt eller inse att ockupationen varit felaktig – de gör det för att de är tvingade till det. Syrien känner omvärldens press. Det är värt att notera kraften när EU och USA gör gemensam sak. Det gör det också lättare för alla libaneser att gilla västvärldens agerande. När EU och USA står rygg mot rygg eller axel vid axel för demokratins sak är det en stark kraft. Insatserna i Libanon borde inspirera till vidare insatser och ett program för demokrati i hela regionen. Den ofta omtalade krisen i förhållandet mellan EU och USA måste vändas till en gemensam offensiv för att sprida demokratin.

3. Frihandelsområde Mellanöstern. Libanon kan visas som exempel för andra att arabvärlden behöver mer av marknadsekonomi och globalisering. För vi vet att ekonomisk öppenhet och handel spelar stor roll, eftersom den fria ekonomin ställer krav på förutsägbara lagar och för med sig en växande medelklass – som i sin tur ställer krav på politiskt deltagande. Tillsammans med USA måste därför EU verka för att göra Mellanöstern till ett frihandelsområde där regionen länkas in i världsekonomin och därmed öppnas för ett större utbyte såväl kommersiellt som kulturellt. På så vis får idéer om demokrati och mänskliga rättigheter fäste där de alltför länge varit som mest åsidosatta.

4. Europa ska säga ja till Turkiet. Det kan inte understrykas tillräckligt hur viktigt det är att Turkiet utvecklas till en välmående, sekulariserad och stabil demokrati. Om Turkiet lyckas kommer landet att stå som exempel på att ett samhälle med en stor muslimsk majoritet är fullt förenligt med mänskliga rättigheter. EU är idag det ankare som drar Turkiet mot mer av respekt för mänskliga rättigheter. Få saker skulle vara mer hoppningivande och dynamiska än att Turkiet blev ett gott exempel och en brygga mellan Europa och arabvärlden. Här har Sverige en viktig roll att spela i EU-samarbetet.

5. Sverige måste öppna ambassaden i Beirut. Sverige kan öppna ambassad i Beirut för att visa stöd, öka närvaron och på så vis göra det enklare för människor att visa sin mening. Det är märkligt att libaneser behöver vända sig till ambassaden i Damaskus. Det omvända kan tolkas som att Sverige ser Damaskus som det den centrala staden i regionen vilket väcker frågetecken om att Sverige stöder en idé om ett Storsyrien.

På samma sätt spelar utländska valobservatörer viktig roll. Lär av betydelsen av dessas betydelse i Kiev såväl som i Beirut – valobservatörer kan spela stor roll och måste ges utrymme följa arbetet en lång tid före valet. Det stärker också demonstranter och oppositionella som känner att regimen i Damaskus inte kan använda hårdhandskar när världen tittar på. Det minskar risken för att Damaskus-regimen gör på Martyrtorget vad Peking-regimen gjorde på Himmelska fridens torg 1989.